Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.

Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 South Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXXI. Cena lista je $6.00 Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO, ILL., PONDELJEK, 15. AVGUSTA (AUG. 15), 1938 Subscription $6.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 159

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

Angleška vlada hoče končati zunanje vmešavanje v Španiji

Pričela je pritiskati na Mussolinija in španske fašiste, da izsili odpoklic tujih prostovoljcev. Francija morda odpre svoje meje izvozu orožja in bojnega materiala v lojalistično Španijo. Barcelonska vlada sprejela angleški načrt s pridržki

London, 13. avg. — Anglija je pričela pritiskati na diktatorja Mussolinija in španske fašiste, da izsili kooperacijo v naporih, da konča zunanjo intervencijo v španski civilni vojni. Tu sodijo, da je akcija angleške vlade nadnje svarilo italijanskemu diktatorju in generalu Francu. Kako ga bosta ignorirala, bo Francija z dovoljenjem Anglije odprla svoje meje izvozu orožja in bojnega materiala v lojalistično Španijo.

Predstavniki Anglije v Rimu so tudi informirali italijansko vlado, da bo Francija odprla svoje mejo, če bo Mussolini še naprej podpiral generala Franca. V Burgosu, kjer je sedež španskega fašističnega režima, so Angleži zahtevali odgovor na predlog glede potegnitve tujih prostovoljcev iz Španije.

Noel Charles, odpravnik angleških poslov v Rimu, je obiskal grofa Ciana, italijanskega zunanjega ministra, da ga opozori na odločitve, da Italija še vedno podpira španskim fašistom. V razgovoru je omenil, da je Francija prostovoljno zaprla svoje meje in jih lahko vsak čas odpre. "Francija drži mejo zaprto pod ostri kritiki doma, ker hoče pospešiti umik tujih čet iz Španije v smislu angleškega načrta," je dejal Charles. "Ta načrt je odobrila tudi Italija, dasi se zdaj bojkotira. Mi hočemo odgovor, ali je italijanska obljuba glede kooperacije z drugimi državami, ki so se izrekle za odpoklic tujih čet, le pretveza."

Po konferenci je bilo naznanjeno, da je Ciano izjavil, da bo poskušal ugotoviti, iz katerega vira prihajajo poročila, da Italija redno zalaga španske fašiste z vojaštvom in bojnim materialom.

Robert Hodgson, angleški agent v Burgosu, je tudi pozval fašistične avtoritete, naj pospešijo umik tujih čet iz Španije, ker se je z nekaterimi priči izrekla španska ljudska vlada v Barceloni. Anglija in Francija postajata nestrpni zaradi odlašanja izvajanja angleškega načrta in ker Italija še vedno podpira španske fašiste.

Ameriška revija prepovedana v Nemčiji

Berlin, 13. avg. — Nacijske avtoritete so ustavile prodajanje in razpečavanje ameriške revije Readers' Digest kakor tudi prevode člankov iz te revije. Zadevno vest je objavilo glasilo nacijske vlade. Dalje so avtoritete prepovedale prodajanje knjige "Dreimal Oesterreich" (Moja Avstrija), ki jo je spisal Kurt Schuschnigg, bivši avstrijski kancelar. Avtoritete niso pojasnile, zakaj je bilo prodajanje ameriške revije prepovedano.

Pričetek preiskave neameriških aktivnosti

Washington, D. C., 13. avg.— Pred posebnim kongresnim odsekom se je včeraj pričelo zaslišavanje prič v zvezi s preiskavo neameriških aktivnosti. Štiri priče so bile že zaslišane glede nacijske propagande v Ameriki. Kongresnik Martin Dies, demokrat iz Texasa, je načelnik odseka. Odsek bo posvetil tudi na komunistično in fašistično propagando.

Zadnje vesti

WASHINGTON, D. C.—John P. Frey, predsednik kovinarskega departmenta Ameriške delavske federacije, je povedal kongresnemu odseku, ki preiskuje neameriške aktivnosti, da je okrog 65 komunistov med odličnimi voditelji unij CIO, toda ogromna večina članstva teh unij nima pojma o komunistični propagandi.

ŠANGHAI.—Ameriški pomorščaki so prijeli več Japoncev, ki so napadli Kitajce v ameriški koloniji. Japonsko poveljstvo protestira proti aretaciji majorja.

HENDAYE.—Fašisti poročajo o svoji ofenzivi v južnozapadni Španiji. Osemnajst fašističnih letal sestreljenih na tla v okolici Gandese.

PARIZ.—Francija in Čehoslovakija skrbno opazujeta vojaške "manevre" v Nemčiji. Hitler je pozval pod orožje okrog milijon mož rekoč, da so "manevri."

Nacijske demonstracije v češki vasi

Sudetski Nemec pokopan z velikimi častmi

Dobra voda, Češkoslovaška, 13. avg. — V tej zakotni in v gozdu skriti vasici je več tisoč sudetskih Nemcev sovražno demonstriralo proti češki vladi. Priliko za demonstracije jim je dal javni pogreb umorjenega rojaka Baierleja, ki je bil zaboden zadnjo nedeljo v prepiru z nemškimi socialnimi demokrati v neki gostilni v bližini te vasice.

Robert Hoiden, Nemec, ki je pobegnil na Češko z Dunaja, ko je Hitler okupiral Avstrijo, je priznal umor. Bil je takoj aretiran, toda Baierlejev pogreb je izzval nove nacijske napade na češke avtoritete. Sudetski Nemci, ki so se udeležili pogreba, so svečano prisegali, da bodo ostali lojalni nacijski stranki, katere vodja je Konrad Henlein. Ob grobu so govorili nacijski poslanci v češkem parlamentu. Iz njihovih govorov je odsevalo silno sovraštvo proti Čehom. Umor je razpalil politične strasti, kar bo imelo posledice v pogajanjih med češko vlado in reprezentanti sudetskih Nemcev, ki zahtevajo avtonomijo.

Angleške čete ubile pet Arabcev

Jeruzalem, 13. avg. — Poveljništvo angleških čet poroča, da je bilo pet Arabcev ubitih v spopadu med vojaštvom in arabskimi teroristi v Nablasu, mestu, ki je oddaljeno od Jeruzalema okrog 30 milj. Teroristi so navalili na židovske hiše, nakar je bilo vojaštvo pozvano v akcijo. Včeraj so bili izgredi med židi in Arabci tudi v Jeruzalemu, v katerih je bil neki žid ubit in več drugih ranjenih.

Sedem delavcev ubitih v eksploziji

Iquique, Čile, 13. avg. — Sedem delavcev je izgubilo življenje v eksploziji solitra v Huaru. Eksploziji je sledil požar, ki je uničil tovarno.

Domače vesti

Obiski

Chicago.—Virginija Selak iz Star Cityja, W. Va., je 11. t. m. obiskala gl. urad SNPJ in uredništvo Prosvete. Drugi obiskovalci: Frank, Marie in John Knafelc iz Denverja, Colo.

Še ena čikaška nesreča

Chicago. — Pred nekaj dnevi je bil pri avtomobilski nesreči na mestu ubit Peter Gabrič, njegova žena Helena, ki se je z njim vred vozila, je pa umrla dva dni kasneje v bolnišnici. Nesreča se je zgodila v bližini 130. ulice in Doty ave.

Vesti iz Calumeta

Calumet, Mich. — Dne 7. avgusta sta tukajšnja stara naseljenca John Turk in njegova žena slavila 50-letnico svojega skupnega življenja ali zlato poroko. Turk živi v Calumetu že 60 let, njegova žena pa 55 let. Oba sta bila rojena v okolici Črnomlja v Beli krajini. Rodilo se jima je 11 otrok, od katerih jih osem še živi in med temi je tudi Math J. Turk, bivši gl. tajnik SNPJ v Chicagu. Še mnogo let!

Konvencija KSKJ

Eveleth, Minn. — Danes se prične tu 19. redna konvencija Kranjsko - slovenske katoliške jednote. Zborovanje se vrši v mestni hiši.

Nov grob v New Yorku

Gowanda, N. Y. — Dne 5. t. m. je umrl Anton Straus, star 63 let in rojen v Kumpalah na Dolenjskem. V Ameriki je živel 48 let, pionir tukajšnje naselbine in tu zapušča ženo, pet sinov in tri hčere. Bil je 19 let član društva 325 SNPJ.

Milwauške novice

Milwaukee. — Dva Slovenca, Frank Schneider in Leo Teshner, kandidirata za državna poslanca na demokratski listi. — Poroke: John Cesar in Mary Stvarnik ter Jos. Schwartz in Katherine Andrašič. — Vesti iz Sheboygana: Umrl je Jos. Veržaj, star 59 let. Poročila sta se Jos. G. Rupar in Pauline Virant.

Nov grob v Michiganu

Manistique, Mich. — V Powersu je umrl 47-letni Peter Mušič, doma od Trsta. Zapušča ženo in sina.

Umor v Južni Ameriki

Buenos Aires, Arg. — Prve dni junija je tu v prepiru z nožem zabodel Andrej Petrovič hrvaškega rojaka Petra Jurkoviča. Jurkovič, zadet v srce, je na mestu umrl.

Nagla smrt v Clevelandu

Cleveland. — Naglo je umrla 10. t. m. Mary Lefevre, roj. Zajc, stara 25 let in rojena v Clevelandu. Zapušča moža, očeta, štiri brate in sestro.

Komunisti kontrolirajo odbor CIO

Washington, D. C., 14. avg.— John P. Frey, predsednik departmenta kovinarskih unij Ameriške delavske federacije, je včeraj izjavil pred kongresnim odsekom, kateremu je bila poverjena preiskava neameriških aktivnosti, da komunistična stranka kontrolira Odbor za industrijsko organizacijo. "Industrijski in politični program CIO je komunistična stranka uradno odobrila," je rekel Frey. "CIO ni komunistična organizacija, kar potrjujejo revolte večine članstva proti komunističnim voditeljem." Odseku, ki preiskuje neameriške aktivnosti, načeluje kongresnik Martin Dies, demokrat iz Texasa.

Mehiška republika amendirala ustavo

Enajst ubitih v bitki med delavci in kmeti

Mexico City, 13. avg. — Mehika je amendirala svojo ustavo, da omeji oblast predsednika pri izdajanju in izvajanju izrednih ukrepov. Naznanilo je objavilo uradno vladno glasilo, ki ga izdaja predsednik Lazaro Cardenas. On sam je pred nekaj meseci zahteval amendiranje ustave, "da se omeji osebna diktatura."

V smislu amendmenta sme predsednik republike izdajati izredne ukrepe le v slučaju invazije republike, v času resnih notranjih nemirov in v situaciji, ki ograža obstoj republike.

Mexico City, 13. avg.—Enajst oseb je bilo ubitih in čez dvajset ranjenih v včerajšnji bitki, ki se je vršila med člani unije Mehiške delavske zveze in kmeti v Cheranu, država Michioacan. V akcijo so bile poslane vojaške čete, da ustavijo bitko.

Drugo poročilo, ki je dospelo v glavno mesto iz Dolores Hidalga, Guanajuata, pravi, da je bilo osem rebelev ubitih v bitki s federalnim vojaštvom. Vsi so bili pristaši generala Saturnina Cedilla, voditelja revolte v državi San Luis Potosi, katero je vlada pred nekaj tedni zatrla.

Češka proklamacija razkačila Berlin

Integralnost republike mora biti zaščitena

Berlin, 13. avg. — Proglas, ki ga je sinoči objavila Zveza češkoslovaških vojaških častnikov, je silno razkačil nacijske uradne kroge. Proglas vsebuje apel na češki narod, naj izpolni željo Tomaža Masaryka, prvega predsednika češke republike, ki je bila, da se republika ne sme ukloniti pod nobenim pritiskom.

Uradni krogi in nacijsko časopisje kriči, da je proklamacija rožljanje s sabljo s strani čeških vojnih agitatorjev. Berlinski list Tageblatt piše, da proklamacija izraža vojno razpoloženje med češkimi vojaškimi častniki. Češka generala Krejči in Syrovy sta tarča ostre kritike. List jima očita, da sta odredila mobilizacijo češke armade v zadnjem maju proti volji praške vlade.

"Ali je proklamacija izzivanje novih incidentov?" vprašuje berlinski list. "Vse kaže, da je, ker vsebuje ostre besede."

List Lokalanzeiger pa je zapisal, "da je proglas odprta intervencija s strani čeških militaristov."

Češka vlada je apelirala na liste, naj ne objavijo proglasa, ki je zaeno svarilo sudetskim Nemcem. To bi lahko oviralo pogajanja, ki so zdaj v teku med reprezentanti nemške manjšine in vlado.

Proglas med drugim pravi, "da mora biti integralnost češke republike zaščitena. Državne avtoritete ne smejo pod nobenimi okolnostmi popustiti v pogajanjih s predstavniki sudetskih Nemcev. Njihova zahteva po avtonomiji je le predigra, ker je znano, da je glavni cilj odcepitev od Češkoslovaške in priključitev k Nemčiji."

Miroslav Schubert, odpravnik čeških poslov v Berlinu, se je včeraj oglasil v uradu nemškega zunanjega ministra, kjer je vložil protest proti poletu nemškega vojaškega letala čez mejo. Letalec je pristal na češkem ozemlju v Reichenbergu, kjer so ga avtoritete pridržale.

ODBOR CIO ORGANIZIRA POLJEDELSKE DELAVCE

Opozicija farmarjev v Wisconsinu

UNIJSKI VODJA POJASNIL PROBLEM

Milwaukee, Wis., 13. avg. — Naznanilo, da bo Odbor za industrijsko organizacijo organiziral poljedelske delavce, je bilo odgovor farmskemu svetu v Wisconsinu, ki je protestiral proti izvajanju državnih in federalnih delavskih zakonov.

Conrad Espe, tajnik-blagajnik unije United Cannery, Agricultural & Packing Workers, je že podvzel akcijo, da ugotovi, koliko delavcev je uposlenih na farmah, v sirarnah, v tovarnah konzerviranja sadja in pridelkov in skladiščih tobaka. Kakor hitro bo pregled končan, bo njegova unija pričela organizatorično kampanjo. Espe sodi, da je več tisoč delavcev uposlenih v sirarnah in na farmah, katere bo skušala njegova unija organizirati.

Organizatorična kampanja bo stopila na polje, kjer je že aktivna Ameriška delavska federacija. Poskus unije voznikov (ADF), da organizira delavce v farmski zadružni mlekarni v okraju Richland, je naletel na velik odpor pri farmarjih pred nekaj meseci.

Direktorji te mlekarne so se v imenu 80,000 farmarjev uprli federalnemu delavskemu odboru, ko je odredil, da se morajo pogajati z unijo in ponovno uposliti one delavce, ki so jih vrgli na cesto zaradi unijskih aktivnosti. Zapretili so, da bodo raje zaprli mlekarno kakor pa pristali na unioniziranje delavcev.

Espe naglaša v svojem naznanilu, da je farmarska opozicija proti uniji posledica nerazumevanja problema. Farmarji in delavci imajo več koristi, ako so oboji organizirani. Mnogi farmarji ne vedo, ali pa nočejo vedeti, da organizirano delavstvo v mestih je bolje plačano kot neorganizirano, kar pomeni, da delavci, ki imajo višje plače, lahko plačujejo tudi višje cene za farmske pridelke.

Letalske nesreče v treh državah

33 ljuli izgubilo življenje

Chicago, 14. avg. — Letalske nesreče v treh državah so zahtevale življenja 33 oseb. Sinoči so našli razbito mehiško potniško letalo, ki je treščilo na tla in zgorelo v poletu iz Villa Hormose v Mexico City. Osem potnikov in trije člani posadke so se ubili.

Češko potniško letalo je padlo na tla v bližini Oberkircha. Dvanajst potnikov in štirje člani posodke so se ubili; med žrtvami sta bila dva Američana.

Tretja letalska nesreča se je pripetila v Angliji, ko je vojaško letalo padlo v morje v bližini Felixstowa. Šest članov posadke je izgubilo življenje.

Insullovo imetje se skrčilo na tisoč dolarjev

Chicago, 13. avg. — Samuel Insull, ki je pred leti kontroliral elektrarski imperij v vrednosti milijarde dolarjev, je zapustil imetje $1000, ko je umrl v Parizu 16. julija tega leta. To je razvidno iz oporoke, ki je bila vložena pri čikaškem zapuščinskem sodišču. Njegovi dolgovi ob smrti so znašali $14,000,000.

Španski fašisti obnovili prodiranje

Napad na pristaniški distrikt v Valenciji

Hendaye, Francija, 13. avg.— Fašistične kolone v južnozapadni Španiji so v svojem prodiranju dospele v bližino Cabeza del Bueyja in Almadena, kjer so bogati rudniki živega srebra. Srdite bitke so v teku na tej fronti, ki se vleče ob cesti, katera spaja Almaden z Estramaduro.

Fašistična poročila govorijo o uspehih, dočim lojalistična pravijo, da se je torišče bitk premaknilo v okoliš Cabeza del Bueyja. Vladne čete so po zadnji ofenzivi utrdile to mesto.

Na fronti v dolini ob reki Ebri so uporniki prodrli do pondolovskega gorovja in zasedli strategične pozicije pri Gandesi. Lojalisti priznavajo, da so izgubili dva hriba. Vest iz fašističnih krogov se glasi, da je bila lojalistična ofenziva na fronti med Lerido in Balaguerjem ustavljena.

Madrid, 13. avg. — Angleški parnik Stanlake je bil obstreljevan s strojnicami, ko so fašistični letalci uprizorili naval na pristaniški distrikt v Valenciji. Čez petdeset bomb so vrgli na distrikt v navalu. Fašisti so napadli z bombami tudi Alicanto, ki je oddaljena okrog 40 milj od Valencije. Bombe so porušile več poslopij in ubile ter ranile doslej še ne ugotovljeno število civilistov.

Pariz, 13. avg. — Sem je dospela vest, da so fašistični letalci bombardirali tovarno v Palamosu, Španija, v nočnem navalu na to mesto. Tovarna, ki je lastnina ameriške družbe Armstrong Cork Co., je bila deloma uničena.

Nemški rezervisti pozvani pod zastavo

Vojaški manevri razburjajo Francijo

Pariz, 13. avg. — Francoska vlada, razburjena zaradi poročil, da je v Nemčiji v teku veliko vojaško gibanje, je instruirala svoje diplomate v Berlinu, naj dobe informacije od diktatorja Hitlerja, kaj se skriva za tem gibanjem. Poročila, ki prihajajo v Pariz, pravijo, da je nacijska vlada zasegla privatne avtomobile, tovorne avte in celo atobuse v Bavariji, katere rabi armada pri manevrih v bližini češkoslovaške meje, da je pozvala milijon rezervistov pod zastavo in pričela graditi utrdbe ob francoski meji. Londonski listi pišejo, da je bilo 1,300,000 rezervistov pozvanih pod zastavo v zadnjih tednih.

Francoski zunanji urad domneva, da so bili manevri odrejeni z namenom, da Hitlerjeva vlada prestraši Francijo, Anglijo in Češkoslovaško. Drugo pojasnilo je, da hoče Nemčija demonstrirati svojo oboroženo silo, pokazati, da je nemška vojna mašina pripravljena na akcijo, ako se bo konflikt med češko vlado in sudetskimi Nemci, ki zahtevajo avtonomijo, poostril.

Albert Sarraut, francoski notranji minister, je uveljavil nove ukrepe, da zatre špionažo v obmejnih krajih, zlasti pa v distriktih ob nemški meji, kjer je Francija zgradila trdnjavski sistem, ki je znan pod imenom Maginotska črta.

Berlin, 13. avg. — Dalekosežne priprave v zvezi z vojaškimi manevri so postavile nemško oboroženo silo na novo podlago. Regularna armada, ki lahko vstopi v akcijo vsak čas, je bila ojačana z novimi divizijami rezervistov. Vse rezervne enote so bile konsolidirane.

NOV TERORISTIČNI VAL IZBRUHNIL V ŠANGHAJU

Več oseb ubitih v bombnih eksplozijah

NAPADI NA KITAJSKA MESTA

Šanghaj, 13. avg. — Protijaponski agitatorji so ponovili teroristično kampanjo ob obletnici kitajsko-japonskih bitk v Šanghaju, ki so se pričele 13. avgusta preteklega leta. Dve bombi so vrgli na japonsko bombažno tovarno, ki pa sta odleteli nazaj na cesto in eksplodirali. Dve osebi sta bili ubiti in petnajst ranjenih v eksploziji.

Druga grupa teroristov je invadirala ameriško cono v mednarodni naselbini in vrgla tri bombe na japonsko tovarno zabojev. Teroristi so se utihotapili v to cono kljub čuječnosti ameriških mornarjev, ki jo stražijo. Teroristi so potem pobegnili. Nadaljnja grupa je bila aktivna v angleškem sektorju mednarodne naselbine. Napadla je japonsko lastnino in nato izginila.

Policijske avtoritete v mednarodni naselbini so potlačile upor med kitajskimi vojnimi ujetniki v taborišču v parku Kaičov. Uradno poročilo pravi, da je bilo 75 Kitajcev ranjenih v bitki s policijo.

V Šanghaj dospelo poročilo se glasi, da je japonska armada 60,000 pričela ofenzivo, katere namen je zdrobitev odpora kitajskih čet, ki branijo Nančang, kjer je glavna letalska baza generala Kaiseka, vrhovnega poveljnika kitajske oborožene sile. To mesto leži okrog 90 milj južno od fronte ob reki Jangtse, kjer japonske čete naskakujejo kitajske obrambne pozicije in iščejo vrzel, ki bi jim omogočila nadaljevanje prodiranja proti Hankovu.

Hankov, 13. avg. — Čez 400 civilistov je bilo ubitih in ranjenih v japonskem letalskem navalu na kitajska industrijska mesta v pokrajini Wuhan. Tarča japonskih bomb so bila mesta Vučang, Hanjang in Han. Ta mesta ležijo ob reki Jangtse.

Nemško letalo preletelo Atlantik

Polet iz Berlina v New York in obratno v rekordnem času

Berlin, 14. avg.—Nemško letalo Brandenburg, ki je preletelo Atlantik, se je včeraj vrnilo v Berlin iz New Yorka. Obratni polet je trajal 19 ur in 55 minut.

New York, 13. avg. — Veliko nemško potniško letalo Brandenburg, v katerem je prostora za 24 oseb, je pristalo na letališču Floyd Bennett po neprestanem poletu iz Berlina v New York. To je bil prvi neprestani polet iz Berlina v New York.

Letalo s posadko štirih mož pod vodstvom stotnika Alfreda Henka je preletelo razdaljo 3924 milj med Berlinom in New Yorkom v 24 urah in 57 minutah. Polet je aranžirala družba Deutsche Lufthansa kot eksperiment, da dokaže možnost direktnega potovanja iz Nemčije v Ameriko v zraku.

Velika vročina v južni Californiji

Los Angeles, Cal., 13. avg.— Južno Californijo je spet zajel vročinski val. V mestu Rice, ki leži v bližini puščave, je toplomer kazal 120 stopinj vročine.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT
GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (razen Chicago) in Kanado $6.00 na leto, $3.00 za pol leta, $1.50 za četrt leta; za Chicago in Cicero $7.50 za celo leto, $3.75 za pol leta; za inozemstvo $9.00.
Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year, Chicago and Cicero $7.50 per year, foreign countries $9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (članki, povesti, drama, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, da je priloži poštnino.
Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned if sender only when accompanied by self-addressed and st. ped envelope.

Naslov za vse, kar ima stik s listom
PROSVETA
2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Rogovi, parklji in rep . . .

Marsikdo strmi nad današnjo dobo najogabnejše propagande, ki sika kot gad iz dveh nasprotnih si taborov — fašizma in komunizma. Oba tabora sta sicer v Evropi, ali njuna propaganda obletava in prizadeva vso zemeljsko kroglo — kakor če bi se direktno neškodljivi kosmični žarki izpremenili v strupen plin . . .

V časih svete inkvizicije so katoliški inkvizitorji najlaglje strli vsakogar s tem, da so ga spravili v zvezo s "hudičem". Hudič je sicer izmišljena pošast, v katero danes resnično verujejo samo še majhni in veliki otroci — ampak v dobi svete inkvizicije je še bil vsak upodobljen hudič resnično bitje z resničnimi rogovi, resničnimi parklji in resničnim repom. Razumite dobro: vsak namalan, izklesan in vlit hudič je bil takrat živ! Zato so žrtvam, ki so jih menihi vodili na sveto grmado, natknili na glavo visoke papirnate kape, na katerih so bili namalani rogatci, parkljarji in repaki . . . v dokaz, da so to "hudičevi" ljudje, ki zaslužijo smrt . . .

Danes gre ta reč v obliki precej drugače, dasi je v bistvu eno in isto. Tudi danes je treba, da obe omenjeni propagandi, sklenjeni v medsebojnem smrtnem boju — kolikor se posamezni vodje in pristaši fašizma in komunizma poljubno ne zamenjavajo med seboj (Doriot v Franciji, prej komunist in zdaj fašist, in stotine sličnih primerov v Nemčiji in Avstriji!) — obratujeta s 'hudičem", razlika je le ta, da zdaj ni treba več "hudiča" malati, izklesavati ali vlivati, temveč je treba le pokazati nanj. Fašisti kažejo na Stalina in žide — in kdor noče biti z njimi, mora biti s Stalinom in mora biti žid, nasprotno pa komunisti kažejo na Hitlerja in Mussolinija ter na njune podrepnike — in kdor noče biti z njimi, s komunisti, ta mora biti s Hitlerjem, Mussolinijem in njunimi podrepniki!

Kdo so te žrtve, ki neprestano dobivajo sunke s komunistične in fašistične strani — ki jih neprenehoma tlačijo v zvezo s Stalinom in Hitlerjem hkratu? To so večinoma demokratični socialisti ali socialni demokratje! Ti so danes največji siromaki samo zato, ker so toliko pošteni in toliko resni, ker so toliko zavedni in toliko trezni, da med fašizmom in komunizmom ne vidijo nobene bistvene razlike! Samo zato dežujejo udarci po njih z obeh strani, fašistične in komunistične, ker so demokratični socialisti toliko realistični, da odločno odklanjajo sleparsko stališče komunistov, da je komunizem istoveten z demokracijo in da mora današnji svet izbirati med fašizmom in demokracijo s komunizmom vred.

Zadnja trditev je največja laž v dvajsetem stoletju! Naše stališče je — in to je stališče slehernega pravega demokrata — da svet mora izbirati med demokracijo in diktaturo! V sredi med fašizmom in komunizmom je še ena pot — demokracija, ki je edina rešitev iz splošnega kaosa!

Ker sta fašistična in komunistična propaganda silno nelogični in konfuzni, ni nič čudnega, če se zapletata v kontradikcije. Te kontradikcije bi bile strašno smešne, če ne bi bile grozno bedaste.

Le nekaj primerov. Komunisti imajo že 10 let svojega "hudička" v osebi Trockega, ki je bil pred 20 leti poleg Lenina njihov glavni mesija. Pa pustimo zdaj zgodovino in pustimo osebo Trockega, ki za nas, demokratične socialiste, nič ne pomeni. Stalinovi komunisti neprenehoma tlačijo Trockega v zvezo s fašisti. Kaj pa pravijo fašisti? Pred nekaj dnevi je Zachary, glavni organizator ameriških fašistov "srebrnosrajčarjev", rekel v Minneapolisu, da je "žid" Roosevelt med povratkom s svojih počitnic na Pacifiku obiskal v Mehiki svojega "prijatelja" žida Trockega! To je nov dokaz, da fašisti nočejo Trockega med seboj, pa naj jim ga komunisti Stalinove znamke še tako ponujajo.

Koliko resnosti je pri slovenskih klerikalcih v starem kraju in v Ameriki, je že znano. Pri patru Kazimiru v Ljubljani je Prosveta še vedno komunističen list in pri A. S. v Chicagu vsak čas namignejo, da je diktator Stalin naš bog; to gobezdajo kljub temu, da se sami neprestano zapletajo v fašistične mreže s svojimi odprtimi simpatijami do Franka v Španiji, ki ne bo nikdar zmagal brez pomoči Hitlerja in Mussolinija!

Na eni strani je Prosveta v zvezi z rogatim Stalinom, na drugi pa je v zvezi z rogatim Hitlerjem, Mussolinijem, Trockim, Hearstom in Stojadinovičem!

Drugi druge sami pobijajo! —

Glasovi iz naselbin

Z obiska v Waukeganu

Moon Run, Pa. — Dasi je v Prosveti vsak dan mnogo dopisov, se iz naše naselbine pogosto ne oglašamo. Delavske razmere so slabe kakor povsod drugod. Slabe so posebno za stare može, ker dela ne dobijo nikjer, kajti mladih delavcev je tudi mnogo brez dela. Tudi smrt se pogosto oglaša v naši naselbini, in če bo šlo tako naprej, pridemo kmalu na vrsto. Zato priporočam vsem našim ljudem, da pristopajo v društva, kajti nihče ne ve kdaj in kje ga čaka bolezen, nesreča ali smrt. Podporna društva so dobra, zlasti pa vam priporočam Slovensko narodno podporno jednoto in njena društva, ki vam pomagajo v bolezni in nesreči.

Zadnjič, ko se je moj mož vrnil z dela domov, je naznanil, da je dobil počitnice, pa bova šla pogledat naše Vrhničane v Waukegan, Illinois. In res sva se podala na dolgo pot čez državi Ohio in Indiano v Illinois. Prav prijetna je bila vožnja iz Pittsburgha v Waukegan, kjer sva se najprej ustavila pri moji nekdanji sošolki in njenem možu, to je pri družini Frank Japel. Kako veselo svidenje, ko smo si segli v roke. Čim sva se nekoliko oddahnila in odpočila od vožnje, sva obiskala družino Josipa Mesca, kjer so nam tudi postregli z raznimi dobrotami, zakar se iskreno zahvaljujeva njim in tako tudi družini Japel. Podala sva se še na obiske k drugim družinam, k družini Tomaž Troha in družini Jakob Mesec. Žena Jakoba Mesca je sestra Tomaža Trohe. To je bilo veselo svidenje, kajti videli se nismo že celih dolgih 35 let. Povsod so nama dobro postregli, zakar se jim najiskrenejše zahvaljujemo, enako se zahvaljujeva družini Henry Slabe. Henry in žena sta nam razkazala lepo mesto Waukegan. Obiskala sva tudi družino Pavla Bartola, predsednika JSKJ, in tudi on nam je postregel z mrzlim pivom, ki nam je jako ugajalo.

V prijaznem Waukeganu sva se počutila med prijatelji in znanci imenitno, zakar se zahvaljujeva vsem skupaj. Ves čas našega bivanja v Waukeganu sva se dobro imela med domačini in odnesla sva od tam lepe spomine. Pripravljena sva prijaznost tamkajšnjih rojakov in rojakinj vrniti, kadar vas pot nanese skozi Moon Run. Še enkrat: lepa hvala vsem in za vse!

Frank Troha in žena.

Srečanje z demokracijo

Waukegan, Ill. — Bolan sem že sedem mesecev in nisem sposoben za nobeno delo, časa pa imam dovolj za čitanje. V dnevniku Prosveti se toliko piše o demokraciji in o diktaturah, fašističnih in komunistični. O diktaturah sedaj ne bom pisal, četudi se mi zdi, da je nekaj narobe, bom pa pisal malo več o demokraciji, ki jo naši uredniki pri Prosveti tako zagovarjajo.

V Ameriki sem že 35 let in sem že sam študiral toliko opevano demokracijo, da bi bila za nas delavce res demokracija. Saj sem jo parkrat že sam skusil, prvič pred 26 leti v Chicagu v mizarski stavki, ko sem z več drugimi stavkarji stal pred tovarno. Prišel je mož postave oziroma kompanijski pobojnik, ki nam je ukazal, da se moramo umakniti. Kdor se ni dovolj hitro umaknil, jo je dobil s količkom po glavi. To je bilo prvo srečanje z demokracijo.

Tukaj pa sem prvič skusil demokracijo pred 11 leti, ko so bile moje hčere v krojaški stavki in so bile na stavkovni straži. Ko sem hotel iti med stavkarje, da bi povedal hčeram, da grem najprej po grocerijo, nakar se vrnem in jih odpeljem domov, je stopil k meni deputišerif s samokresom rekoč, da nimam ničesar opraviti med stavkarji. In pred tremi leti, ko sem delo iskal pri WPA, so mi povedali, da ne morem dobiti dela, ker nisem na relifu, četudi so nekateri delali za WPA, ki so imeli več pod palcem kot jaz, četudi so med prohibicijo postavo kršili, ki je jaz nisem; le da so bili dobri demokratje, pa je šlo, jaz sem pa volil za soc. stranko. Pred tremi meseci, ko me je zdravnik hotel poslati v okrajno bolnišnico, sem mu rekel, da nimam denarja, pa me je poslal k nadzorniku, da bi dobil brezplačno oskrbo v bolnišnici. Nadzornik je rekel, da me ne morejo sprejeti na okrajne stroške, ker imam 'preveč' premoženja.

Pred par tedni, ko je North Chicago Hardware Co. vprašala za šerife in deputije, je pa ravno tisti nadzornik (supervisor) dovolil DESET TISOČ dolarjev, da so na stavkarje bombe metali, četudi so bili postavno v stavki.

Cenjeni čitatelji Prosvete pač lahko vidijo iz tega, koliko je demokracije za nas delavce v tej deželi. Takih slučajev je na tisoče. Sedaj pa vprašam naše urednike in dopisnike, ki tako zagovarjajo demokracijo, da mi jo raztolmačijo. Po mojem mnenju je je za nas delavce prekleto malo. Seveda, žalostno je za nas delavce in farmarje, ker se ne moremo skupaj združiti politično, strokovno in ekonomsko. Po mojih mislih je krivda na naših voditeljih, največ krivde pa je na nas delavcih samih. Naše voditelje malo preberimo, zamenjajmo, ker je nekaj takih, ki delajo le za svoje osebne koristi, mi delavci pa smo jim deveta briga. Poglejmo v avtno unijo, ki je stara šele dobri dve leti, pa sta v nji že dve struji, na škodo vsega članstva. Tako je tudi pri AFL, h kateri spadam. Prosim, da mi nikar ne zamerite, ako je kdo prizadet z mojim dopisom.

Louis Kužnik, 14.

Kako velika je politična moč?

Milwaukee, Wis. — Delavci, kmetje in mali trgovci! Gotovo vam je znano, da se letos vršijo governerske in kongresne volitve. Primarne so se v nekaterih državah že vršile in tu pa tam pokazale, da se ni delovno ljudstvo še nič naučilo in spoznalo to, da si bi le z glasovnico lahko izboljšalo svoj življenjski obstanek, kar je seveda obžalovanja vredno.

Delavsko ljudstvo bi moralo vedeti, da druge poti za izboljšanje svojega gospodarskega in življenskega stanja ni, kakor z glasovnico. Kajti v glasovnici je tolika moč, da grupa, katera jo ima v svojih rokah, doseže z njo karkoli hoče. Kandidatje, katere so postavili na volilno listo delavci in kmetje in kandidirajo na listi farmarsko delavske stranke, bi to moč, ki leži v glasovnici, porabili, ako bi bili izvoljeni, v prid farmarsko-delavskim interesom. Saj njim tudi pripada zato, ker so v ogromni večini. Misliti pa ne sme nobena oseba, katera si z delom služi svoj vsakdanji kruh, da so zastopniki delovnega ljudstva v republikanski in demokratski stranki — nikakor ne!

Delavsko ljudstvo nima drugih zastopnikov, kakor one, ki kandidirajo na listi farmarsko-delavske stranke. Zato ni res, kakor trdi mister Green, predsednik Ameriške delavske federacije, da z našimi glasovi nagradimo svoje ali, bolje rečeno, Greenove prijatelje, nič zato, ako kandidirajo na listi republikanske ali demokratske stranke. Green bi moral vedeti, da načela in platforma omenjenih strank so naperjena proti interesom delavskega ljudstva, na katera morajo Greenovi prijatelji pristati in obljubiti prečno postanejo kandidati, da bodo delali z vso svojo močjo, da postanejo omenjena protidelavska načela in platforma meso in kri, kakor hitro zasedejo javne urade. Nič za to, kako veliko škodo povzročajo delavskim interesom.

To tudi ni prav, da se žal mnogokrat sliši od kakega še nerazsodnega delavca ali kmeta, ki pravi: vse en hudič je, naj bo izvoljen ta ali oni. V volilni kampanji vsak vse obljubi, hribe in doline, nebo in zemljo, kadar je pa izvoljen in zasede svoj javni urad, pa gleda samo za svoj žep, in interesi delovnega ljudstva, ki ga je izvolilo, so mu pa deveta briga.

Delavsko - farmarska stranka ne bo nikdar postavila na volilno listo takega kandidata, da se ji bi, ko je izvoljen, izneveril, ampak ona postavi sposobne ljudi in take, ki jih pozna več let, da se borijo za delavske interese tudi izven politike. Zato pa delavec in kmet, bodita uverjena, ako glasujeta za farmarsko-delavske kandidate, da glasujeta za svoje interese.

V Wisconsinu bomo imeli primarne volitve prihodnji mesec, in kakor sem bil infofrmiran, bomo delavci imeli koalicijsko listo z governerjem Philipom La Follettom na čelu. To se pravi, da bomo imeli nekaj kandidatov La Follettove progresivne stranke, nekaj pa od socialistične, za katere bi morali delavči, kmetje in mali trgovci, ako hočejo sebi dobro, vsi do zadnjega glasovati. Opustite mržnje drug proti drugemu vsaj na volilni dan. Zedinite se vsi za farmarsko-delavske kandidate. Pojdite volit vsi do zadnjega moža in volite zanje, pa je gotovo, da bodo izvoljeni. Vi pa boste rekli: Vendar smo enkrat zmagali nad izkoriščevalci!

Joseph Ule.

Z obiska pri Kanadčanih

Akron,O. — Bilo je v nedeljo, dne 19. junija dopoldne, ko me je žena poslala na trg po zelenjavo in sadje, pri tem pa človek tudi nase ne sme pozabiti. Čim sem se vrnil, sem videl pred hišo avto z illinoisko licenčno številko. Kdo neki naj bi prišel, sem se vprašal, morda je prišel urednik Prosvete, morda so ga odslovili? Ko sem vstopil v hišo, so se mi pa predstavili trije mladi fantje in mlado dekle. Bili so Župčevi in Korenčevi fantje iz Waukegana, sinovi in bratje mojih nekdanjih prijateljev iz rodne vasi, to se pravi—pravi Ižanci. Še bolj sem se začudil, ko so mi predstavili mlado dekle in mi povedali, da sem jaz njen stric, da je ona moja nečakinja, hčerka mojega brata, živečega v Kanadi, te moje nečakinje pa nisem prej še nikdar videl. Sprejel sem jo kot svojega lastnega otroka zlasti še zato, ker so mi povedali, da ostane pri nas na počitnicah. Zahvalim se Župčevim in pozdravim njih starše, strice in tete, in že odbrzi "ševi" proti Illinoisu.

Kako so se počitnice nečakinji pri nas dopadle, ne vem, vem pa, da se ji je tožilo po dragem atku in ljubljeni mamici, vsled tega sem sklenil, da jo peljem nazaj v Kanado v naročje njene mamice. Ker pa je tudi moja hčerka baš imela počitnice, sem si jih še jaz vzel tri dni in hajd na fordko. Z menoj je šel moj sin Martin ml., hčerki Julka in Mici ter brat Pavel, vsi člani SNPJ, tako pa seveda tudi naša Kanadčanka, nečakinja Mici, ki smo jo nazivali za "Kanadsko Mici", kajti v našem ožjem sorodstvu so kar štiri Mary Bolhe (dosti bolh, kajne?). Fordko sem dobro pregledal in ji obljubil nebo in zemljo, da bo boljše vozila, in res nas je ponosno odpeljala in lepo vozila vse do Painesvilla, O., kjer je sedel za volan (krmilo) moj sin. Luna nam je prijazno svetila ko smo vozili skoz Ashtabulo in Erie ter druga mala mesta in vasi. Bližamo se prometnemu mestu Buffalu, N. Y., baš ob solnčnem vzhodu, ko smo vozili preko Mosta míru, kakor se imenuje most, ki veže Kanado in Ameriko. Kanadski uradniki nas vprašajo po dokumentih in čim je vse v redu, se spustimo ob vodi proti slavnim Niagarskim slapovom. To vam je vožnja! Vidiš solnce v vodi, nad vodo, spredaj in zadaj — na vseh straneh, kakor nalašč za tujce.

V presledkih smo preplašili vrane in druge ptice in namah smo bili v Niagara Fallsu. Nudilo se nam je naravno čudo: krasni slavni slapovi, valovi se borijo v globini, voda se peni in odskakuje v megli. Nihče si ne želi tako globokega padca, morda se zato tudi voda sama jezi in prši na vse strani iz globočine. To je na kanadski strani. Z druge strani se ti nudi drugačna slika, voda se suče v kolobarjih, vrtincih, kakor se bi bratila in po prestanem padcu hoče nadaljevati svojo mirno pot naprej. Občudujemo lepoto narave, njeno moč in silo. Tam spodaj je prej vezal Ameriko in Kanado most, lani pozimi ga je mogočno ledovje zrušilo in sedaj ni nobenega mostu. V času ameriške prohibicije si je marsikdo zaželel čez tisti most, da se je nasrkal ječmenovca. Pravijo, da bodo postavili nov most, ki bo imel podstavke na suhem, tako da ga ledovje ne bo moglo uničiti.

Mahnili smo jo naprej proti Hamiltonu. Zjutraj ni velikega vrveža, vožnja je prijetna po tlakovani cesti; vrvež se veča, ljudje hodijo na delo, peš in z vozili, nekateri delo iščejo, srečavamo biciklje, ženske v rutah, kakor v starem kraju, a to je sedaj v modi, v modi je tudi iskanje dela in tavanje milje in milje — mimo naravnega bogastva. Sirota ostane sirota, četudi je vsega v izobilju . . .

Bližamo se Hamiltonu. Kanadska Mici pravi: "Stric, pri 'štrickari' krenite desno, potem levo, pa ne morete zgrešiti." Res je bilo tako. "Tam sta moj atek in mamica!" In že je mati poljubila svojo hčerko, kakor hitro se je naša fordka zasidrala na njihovem dvorišču. Kdo je ta, in oni? Brata nisem videl 9 let, njegove žene pa celih 29 let, odkar je bila stara 7 let v stari domovini.

Naslednji dan smo se razgovarjali o tem in onem. Nekdo prinese plakat društva 648 SNPJ, ki je naznanjal, da to društvo priredi velik piknik v proslavo svoje 10 letnice. Veseli me, da se tudi tu zanimajo za SNPJ in njena društva. Brat mi pove, da br. Ručigaj živi v bližini Toronta in da skoro vsako nedeljo pride v Beamsville in da me bi rad videl. Gremo tja bratova in moja družina. Vreme je kazalo lepo in drčali smo naprej proti Beamsvillu, ki ga br. L. Terček imenuje "Rajsko dolino". Resni-

(Dalje na 3. strani.)

J. P. Flyn, mašinist v Tulsi, Oklahoma, je v svojem vrtu pridelal 14 čevljev visoko koruzo. Radi obile moče obeta biti obilen pridelek v koruznem pasu.

Mervyn Rathbone, predsednik Ameriške komunikacijske zveze (CIO), ki je nedavno imela konvencijo.

Znanost razkriva živalske skrivnosti

"Zobovje" polžev je že dolgo zadajalo zo[illegible] ški vedi uganke. Že pred 60 leti so preis[illegible] in opisali obliko grizalnih pripomočkov za [illegible] vrst polžev. Vse te vrste se odlikujejo s sv[illegible] vrstnim drgalnim (stružnim) jezikom, zo[illegible] ga imenuje po latinskem izrazu za strgačo [illegible] dulo". Kakšne naloge ima ta radula v pod[illegible] nem in kako deluje pri raznih vrstah pol[illegible] pa doslej ni bilo znano. Prof. Ankelu se [illegible] zdaj posrečilo s pomočjo njegovih učencev [illegible] zovati štiri velike tipe grizenja, ki se razli[illegible] jejo po vrsti hrane. Neki polži žro samo r[illegible] line, drugi lovijo plankton, pol živalsko, [illegible] rastlinsko bitje v vodi. A tudi mesojedce [illegible] čujemo med polži in kakor kažejo grizala [illegible] nje skupine, gre za polže, ki se preživljajo [illegible] paraziti (zajedavci).

Na kakšen način sprejemajo te živali hr[illegible] se da najbolje zasledovati po sledovih žre[illegible] Tako gredo neki polži kakor strugača (rašp[illegible] preko kamenja, ki je obraslo z algami, in [illegible] ko drevesnih debel. Lovci na plankton p[illegible] pomagajo bodisi tako, da si privrtinčijo z [illegible] nim tokom, s katerim dihajo, plankton in[illegible] potem prefiltrajo, ali pa na ta način, da [illegible] ščajo v vodo lepke, sluzaste niti. S tem d[illegible] jejo kakor pajki, kajti te sluzne niti se v [illegible] razvijejo v nekakšne mreže, v katere se pl[illegible] ton lovi.

Malo bolj zapletena je stvar pri mesoje[illegible] ki prežijo na plen s posebnimi čutili. Čim [illegible] ulove žrtev, jo zmečkajo z lastno lupino al[illegible] jo kemično navrtajo. Neki polži uporabl[illegible] celo strup. Z želom zastrupijo žrtev in jo [illegible] "začinjeno" požro. Običajno pa jo žro po [illegible] čkih. Paraziti izgube svojo radulo, čim si [illegible] dejo gostitelja, namesto nje dobe sesalne [illegible] prave.

Primer polžev kaže najbolje, da ne more [illegible] ben organizem obstajati sam zase, vsaka [illegible] valska in rastlinska vrsta je vložena v [illegible] primerno okolico. To sožitje živali in me[illegible] bojne odnose med živaljo in okolico prou[illegible] posebna nova stroka zoologije. Ta novi n[illegible] gledanja v naravo se ne zadovoljuje z g[illegible] opisovanjem poedinih živalskih vrst ali [illegible] poedinih eksemplarjev, temveč daje živo in [illegible] polno podobo o mnogovrstnem dogajanju [illegible] valskem svetu.

Korist od tega načina spoznavanja na[illegible] ima tudi gospodarstvo. Tako se je pri pro[illegible] vanju življenskih prostorov n. pr. izkazal[illegible] more na kvadratnem metru gozdnih tal ž[illegible] do 270,000 malih živalic, da so tam bitja t[illegible] najtesneje povezana in navezano drugo na [illegible] go. A če je na tako majhnem prostoru t[illegible] živali, pomeni to, da imajo dovolj hrane i[illegible] so tla torej dobra.

Prav tako koristne so lahko raziskave o [illegible] merju med živalskim svetom in tempera[illegible] Razvoj žuželskih ličink je večinoma odv[illegible] od takšnih okoliških činiteljev. Če to pr[illegible] jemo, dobimo lahko pogostoma oporo za n[illegible] vedi množestvenega pojava škodljivcev. [illegible] ka žuželka ima namreč med najnižjo in [illegible] višjo temperaturo, ki ju prenese, neko top[illegible] točko, kjer se počuti in razvija najbolje. [illegible] vlada takšna temperatura, tedaj je tudi [illegible] večja nevarnost za nastop določenih škod[illegible] cev.

Zavoljo svojevrstnega letanja, ki se raz[illegible] je od letanja vseh drugih ptic, je mali ko[illegible] zbudil pozornost živaloslovcev. S poseb[illegible] slušalnimi pripravami so mislili doslej raz[illegible] zagonetko tega šršečega leta in izračunali [illegible] da zamahnejo perutnice kolibrijo 200 kr[illegible] sekundi.

Prof. Stresemann je pokazal o tem pos[illegible] film, ki daje povsem druge posledke. [illegible] film so snemali s pripravami, ki omogo[illegible] 1500 posnetkov na sekundo in pokazalo s[illegible] da zanihajo peruti kolibrija le 50-krat na [illegible] kundo, pri večjih kolibrijih celo le 24-[illegible] Kar je kolibri delal v sekundah, se je na [illegible] skem platnu prikazovalo nekoliko minut. [illegible] veda je pri tem opaziti mnoge podrobnost[illegible] bodo imele precejšnjo važnost tudi za leta[illegible] vedo. Tako se perutnica giblje v osmih tu[illegible] ki jih je mogoče zelo jasno razlikovati, in [illegible] čki perutnice se pri tem zavrtijo za 180 sto[illegible] Prof. Stresemann poroča, da se pripravlj[illegible] letalsko mehanična uporaba teh novih [illegible] znanj.

Pred dvajsetimi leti

(Iz Prosvete z dne 15. avgusta 1918)

Domače vesti. V Conemaughu, Pa., je v [illegible] vu ubilo 34-letnega Ignacija Kosa, ki je bil [illegible] ma iz Cerknice.

Delavske vesti. V Harmarvillu, Pa., je [illegible] plozija v rovu ubila pet rudarjev.

Svetovna vojna. Nemška armada se u[illegible] s fronte med Arrasom in Albertom. Be[illegible] Pikardiji so začasno prenehali.

Sovjetska Rusija. Menjševiki in pri[illegible] Kerenskega so bili docela poraženi na ko[illegible] su sovjetov in takoj so izginili iz Moskve. [illegible] ni boljševiški voditelji Lenin, Trocki in Z[illegible] vjev so zmagali na vsej črti in ti zdaj izvrš[illegible] diktaturo v boljševiški Rusiji.

Vesti iz Jugoslavije

Ustrelil se je. — Pri Litiji se je ustrelil z lovsko puško upokojeni sodni predstojnik litijskega sodišča Ivan Hutter. Po upokojitvi letos se je posvetil kmetovanju, imel je majhen gradič v ...ji in večje posestvo v Dobra... pri Litiji. Dne 26. julija zjutraj je odšel z lovsko puško v Do...vo, da bi spet streljal vrane. Ko je kasneje prišla tja njegova gospodinja, je našla Hutterja v ... uti mrtvega. Izstrelil si je naboj v glavo. Kaj ga je gnalo v smrt, ni še znano; morda je izvršil samomor v hipni duševni zmedenosti. Star je bil ... let.

Samomor ali nesreča? — Pri ljubljanskem veletrgovcu je bil uslužben kot skladiščnik Andrej ...ančič, ki pa so ga v službi že nekaj dni pogrešali. Zdaj pa so potegnili iz Gruberjevega prekopa moško truplo, ki je moralo biti že nekaj dni v vodi, in ugotovili, da gre za Ivančiča. Poizvedovanja so pokazala, da je bil ve... pred izginotjem še z neko ...bo v gostilni. Vinjen ni bil, zato domnevajo, da gre najbrže za samomor, ne za nesrečo. Zapustil je vdovo in dva otroka, ki živita v Poljanski dolini na po...icah.

V Zagrebu je umrl 82 let stari univerzitetni profesor dr. Avgust ...šič, ki je bil po rodu Slovenec iz doline Krke. Gimnazijo je študiral v Novem mestu, filozofijo v Zagrebu, v Leipzigu in Atenah. Leta 1894 je postal profesor na zagrebški univerzi. Napisal je ... knjig in razprav, ki so izšle ... v publikacijah zagrebške Akademije, katere pravi član je ...ojnik bil. Kot klasični jezikoslovec si je pridobil evropski sloves.

Roparski napad. — V neko gostilno v Velikih Jaršah v neposredni bližini Ljubljane je prišel ...letni krošnjar z blagom, Nikolaj Makar iz metliške okolice in povprašal — bilo je zvečer — ... bi lahko dobil prenočišče v gostilni. Povedali so mu, da nimajo prostora, tedaj pa sta se ... sosedne mize ponudila dva neznana gosta, da spremita Makarja do Šmartnega, kjer se dobe ...ni sobe. Makar jima je zaupal, toda nekaj sto metrov od gostilne sta napadla Makarja, ga vrgla na tla, mu zamašila usta, vzela iz žepa listnico s 5700 din in dva kosa blaga in izginila v noč. Makar je obupan tekel na šmartinsko cesto in ovadil stvar orožništu. Takoj so bile poslane patrulje, toda neznanih roparjev še niso izsledili.

Smrtna nesreča kolesarja. — V Št. Ilju na slovensko-nemški meji se je zgodila 20. julija nesreča, ki je zahtevala življenje ...letnega zidarja Franca Fridla. Fridl je pristojen v nemško ...gono in tamkaj tudi stanuje, je prišel po opravkih v Št. Ilj in se oglasil na Baumovi domačiji. Ko je opravil in odnajal, je na dvorišču sedel na kolo in se spustil na cesto, po kateri je ravno takrat pripeljal avto. ...er je opazil nevarnost in brž ...il v stran, a bilo je že prepozno. Kolesar je zadel ob avto in ...el na cesto. Dobil je pri padcu take poškodbe, da jim je takoj nato podlegel. Zakrivil je nesrečo sam zaradi neprevidnosti; predpisano je, da morajo v takih primerih kolesarji sedati ... na cesti na kolo, ne pa na dvoriščih. Avtomobilist je vozil pravilno po desni strani in ker leži Baumova domačija na levi strani ceste, je kolesar z Baumovega dvorišča zapeljal naravnost pod avto. Ponesrečeni Fridl zapušča 8 otrok.

Še o nesreči v Kamniških planinah. — Poročali smo že o smrtni nesreči, ki se je dogodila na Mokrici pri Krkavcu 29 letnemu ...arskemu pomočniku Viktorju Brejcu iz Kamnika. On in tovariši so šli nabirat planinke, ko so se vrnili v kočo, ni bilo med njimi Brejca. Reševalci iz Kamnika so ga našli v globokem prepadu mrtvega. Kako se je zgodila nesreča? S tovarišem sta bila skupaj plezala vsak po svoji strani Mokrice za planinkami. S ...kanjem sta se dogovarjala in ostala v zvezi. Nenadoma pa je Brejc zaklical tovarišu, da je prišel v kočljiv položaj in da ne more ne naprej ne nazaj. Dejal je, da bo skočil na nižjo polico. S tem se je mislil rešiti. Tvegal je najbrže res skok, ki pa je bil skok v prepad. Na polici se ni ujel, zletel je v prepad in se ubil. Verjetno ga je k temu usodnemu skoku prignala tudi bojazen pred nevihto, ki se je bližala z grmenjem in treskanjem iz kotla med Kokrškim in Kamniškim sedlom.

Samomor. — Zaradi dolgov in stalnih terjatev je obupal nad življenjem 70 letni preužitkar Andrej Unuk v Stopnem pri Makolah. V Slovenski Bistrici je kupil neki strup in se doma v hlevu zastrupil. Ko so ga našli, je bil že mrtev.

Iz poglavja o zapuščenih otrokih

Novo mesto, 28. julija. — V ozki ulici se je v pondeljek zvečer pojavila slabo oblečena in izstradana deklica in mimoidoče prosila za hrano in prenočišče. Okrog nje se je kmalu nabralo precejšnje število radovednih mestnih otrok in tudi odrastlih ni manjkalo. Deklico je vse navzkriž spraševalo, kje ima starše in dom. Deklica je pripovedovala, da ji je mati že davno umrla. Oče pa da je še pri življenju in prebiva v neki koči na Trški gori, a se zanjo malo zanima. Sama živi sicer v Gornjih Kamencah pri svojem najstarejšem b r a t u, posestniku Francu Kokliču, po domače Grablovcu, ki pa da ravno z njo nečloveško. Vedno je lačna, brez prave obleke in perila. Za nameček pa vedno dobi še batine, katerih sledove je navzočim kazala na svojem hrbtu. Pred neusmiljenimi batinami da mora večkrat pobegniti v bližnji gozd, kjer tudi prenočuje.

Med tem je po naključju v ulico prispela kolesarska orožniška patrulja in bedna 10-letna Mimica je tudi njej opisala svoje življenje. Pri pogledu na orožniške puške je ubogo bitje prosilo orožnike, naj gredo v Kamence k bratu Francu, češ: "Ustrelite ga! Saj drugega ni vreden!" Ta grozna prošnja, ki je prišla iz otroških ust, je pokazala vso trpkost, ki jo mora preživljati otrok, ker si ne zna pomagati. Sočustvovanje navzočih je bilo veliko.

Siromašen delavec je bil takoj pripravljen, da vzame otroka k sebi. Mimica je šla v spremstvu orožnikov k županu prečenske občine, kjer se bo odločila njena nadaljnja usoda. Orožniki so se za ubogega otroka že prej zanimali. Svoječasno so izvedeli od ljudi, da je Mimi ležala v hlevu med živino bolna. Imela je zaradi velike zapuščenosti in brezbrižnosti domačih garje. Otrok se je v hlevu v mukah zvijal in jokal. Na zahtevo orožnikov in vaškega moža je bila Mimica poslana v bolniško oskrbo. Ko pa se je spet vrnila domov, se je njeno življenje nadaljevalo po starem.

Žalostni dogodek so orožniki prijavili sreskemu načelstvu.

Toča v svetokriških vinskih goricah

Sv. Križ pri Kostanjevici, 30. julija. — Po dvomesečni suši, ki je neusmiljeno sušila njive in travnike, je v nedeljo 24. julija popoldne toča uničila še naše vinske gorice. Pozno popoldne so se začeli zgrinjati nad Goricami črni oblaki, ki niso obetali ničesar dobrega. Kmalu je začela padati suha toča, debela ko orehi. V nekaj minutah je zapadlo do 20 cm na debelo ledenega zrnja. Vse hribovje je bilo videti, kakor bi bilo pokrito s snegom.

Najbolj so prizadeti Brezovec, Povšence, Gadova peč, Piroški vrh in Jugovec. Na nekaterih mestih so vinogradi uničeni stoodstotno. Škoda je večmilijonska. Ljudstvo je nujno potrebno pomoči.

*

Število trgovin in obrti narašča

Zbornica za TOI v Ljubljani je sestavila statistiko o prijavah in odjavah trgovinskih, industrijskih in obrtnih obratov v drugem letošnjem četrtletju. Že statistika za prvo četrtletje nam je pokazala, da se po večletnem nazadovanju število trgovinskih obratov zopet dviga.

V drugem letošnjem četrtletju je bilo prijavljenih 227 trgovinskih obratov, odjavljenih pa 137 (prirastek 90), obrtnih obratov je bilo prijavljenih 285 in odjavljenih 151 (prirastek 134), gostinskih obratov je bilo prijavljenih 104, odjavljenih pa je bilo 54 (prirastek 50), pri industrijskih obratih pa sta zabeleženi samo 2 prijavi, odjave pa so bile 4.

Med trgovinskimi obrati zaznamujejo največji prirastek: trgovina z lesom (26 prijav in 8 odjav), trgovina z mešanim blagom (77 prijav, 54 odjav) in trgovina z živili (17 prijav, 10 odjav).

Med obrtnimi obrati beležijo največji prirastek krojači, kjer je bilo 25 prijav in le 1 odjava. Pri obrtnih žagah je bilo 16 prijav in 3 odjave, pri kovačih 13 prijav in 4 odjave, pri brivcih in frizerjih 19 prijav in 5 odjav, pri pekih 18 prijav in 12 odjav, pri mizarjih 18 prijav in 14 odjav, in pri pleskarjih in slikarjih 8 prijav in 1 odjava. Nespremenjeno je ostalo število čevljarjev, kjer je bilo sicer 25 prijav, toda prav toliko odjav. Nazadovanje pa beležnjo šivilje, kjer je bilo 7 prijav in 12 odjav.

Med gostinskimi obrati kažejo največji prirastek krčme, kjer je bilo 34 prijav in 6 odjav, gostiln je bilo prijavljenih 57 in odjavljenih 42. Dobili smo 3 nove hotele (1 je odjavljen), 1 kavarno, 2 penziona in 4 nove restavracije (2 sta bili odjavljeni).

Najzanesljivejše dnevne delavske vesti so v dnevniku "Prosveti." Ali jih čitate vsak dan?

VRHNJA PLAST

"Ali vidiš reveža? Zbolel je od same jeze, ker so se njegovi delavci uprli mezdni redukciji s stavko."

Glasovi iz naselbin

(Nadaljevanje z 2. strani.)

ca je, da Slovenci niso le tam, kjer raste solata in ajda zori, temveč tudi tam, kjer trta rodi, žlahtne češnje, maline, breskve in vsakovrstno sadje pa zelenjava. Ni čudno, ko mi je pravil Madčar, ki je bil lastnik neke distilerije v Niagara Fallsu, da so imeli tako ogromen sod, da je držal 80 tisoč galonov žganja. Well, tudi to se bi dalo primerjati k "Rajski dolini."

Po kakih 25 milj vožnje se ustavimo in brat pravi, da tu je pa Možinova farma, na kateri se bo vršil piknik omenjenega društva SNPJ. Lepa je ta farma, toliko obdelanega polja in akrov vinograda, kar znači, da je pod nadzorstvom pridnih rok. Rojak Možina nas povabi v hišo. On je prava slovenska korenina. Prinese nam nekaj tega in onega, šunke in vina. Čim smo se s temi dobrotami okrepčali, že nas silijo k petju, saj Slovenec ne živi brez petja, je kakor škrjanček. Pa smo zapeli mojo priljubljeno "Že prav dolgo smo želeli, da bi v krogu skupaj peli, pesmi naše lepe mile, tu na tujih, tujih tleh." Bratu se je zdelo milo, ko je slišal slovensko pesem iz ust v Ameriki rojene mladine. Mi smo pa nadaljevali s to in ono popevko, potem pa še tisto "Oj zdaj gremo, oj zdaj gremo, nazaj še pridemo."

Iskrena hvala družini Možina za prijaznost in postrežbo. Prijatelja Ručigaja pa le nisem videl, videla pa se bova prihodnjič, upam. Nazajgrede je še malo cukalo, a šlo je, glede brzine pa se nisva mogla z bratom zediniti. On ima namreč Hudson, jaz pa Ford. Rekel je, da je vozil 60 milj na uro, medtem ko sem jaz le 40, pa smo bili vedno v enaki razdalji. Tudi milje so tam vsekakor drugačne kot so pri nas. Galoni in kvarti vem, da so drugačni oziroma večji kot v Ameriki.

Ustavimo se še pri nekem drugem Slovencu, njegovega imena pa žal več ne vem. Njegova žena ima zelo lep glas, pa smo se kajpak spet lotili petja. Peli smo tudi zdravico sv. Jožeta, a meni se ne dopade, četudi je enakopravna, kajti predno pride vrsta nate, da bi kozarček zvrnil, si žejen že za tri. Tam sem slišal Irca, ki pa jo je precej dobro po slovensko urezal oziroma zapel. Hvala tudi gori omenjeni slovenski družini za postrežbo. Seveda nas niso nikjer pričakovali, zato se ni nič čuditi, da je bilo povsod, kamor smo prišli, dosti Bolh.

Vrnivši se na bratov dom, smo še malo pokramljali, nato pa v slamo oziroma k počitku v posteljo. Naslednje jutro se poslovimo v upanju, da se spet kmalu vidimo. Hvala vam vsem za trud in delo, ki ste ga imeli z nami. V prijetnem spominu nam ostanete vsi, posebno pa prelepa "Rajska dolina."

Martin Bolha, 535.

Izurjeni delavci v hotelih pod mesečno plačo

San Francisco. — Izurjeni delavci v tukajšnjih hotelih — pleskarji, tapetniki, električarji, mizarji, polagalci preprog in monterji — bodo v bodoče prejemali mesečno plačo od $156 do $175 za 48-urno delo na teden. To je odlok razsodnika Alberta A. Rosenshina, ki je posredoval v sporu med zvezo hotelirjev in stavbinskimi unijami.

Boj proti volilnemu davku v Arkansasu

Vprašanje pride pred volilce v jeseni

Little Rock, Ark. — (FP) — V tej državi je v teku večja kampanja za odpravo volilnega davka, ki v realnosti pomeni odvzetje voliine pravice revnim slojem. Pri predsedniških volitvah leta 1936 je na primer glasovalo le 8.7% prebivalstva, v sosednjem Missouriju pa 45.3%.

Čeprav je država Arkansas politično solidno v demokratskem taboru kakor večinoma vse druge južne države, je Roosevelt prejel pri zadnjih volitvah le 146,756 glasov, dočim je prejel v republikanskem Kansasu 464,520 glasov. In Arkansas ima 184,000 več prebivalcev ko Kansas.

Kampanjo za odpravo volilnega davka vodi "Voters Campaign Committee," ki organizira volilce proti temu davku v vseh 75 okrajih. Direktor tega odbora Roy Prewitt pravi, da je vsled tega davka "glasovnica v Arkansasu luksus, katerega si ljudstvo sploh ne more privoščiti." Vprašanje odprave tega davka bo prišlo pred volilce pri novembrskih volitvah.

Japonske izgube v bitkah z Rusi

Tristo ubitih in 600 ranjenih v spopadih

Tokio, 13. avg. — Japonske izgube v bitkah z ruskimi četami ob meji med Sibirijo in Mandžurijo so bile 300 ubitih in 600 ranjenih. Tako se glasi poročilo, ki ga je objavil japonski vojni urad. Koliko ruskih vojakov je bilo ubitih in ranjenih, ni znano. Bitke so se vršile na spornem ozemlju pri Čangkufengu.

Poročilo dostavlja, da sta se na pozorišču bitk sestala japonski polkovnik in ruski general. Sklenila sta dogovor glede ustavitve sovražnosti. Dogovor tudi določa, da ruske in japonske čete obdržijo zasedene pozicije, obe grupi pa imata pravico, da odstranita trupla vojakov z bojišča.

Dalje pravi poročilo, da bodo provizije pravkar sklenjenega premirja med sovjetsko in japonsko vlado izvajali reprezentanti obeh oboroženih sil na licu mesta. Japonci držijo Čangkufeng, Čahofeng in hrib 52, Rusi pa vas Jangkupiang v Mandžuriji in kos ozemlja v vznožju tega hriba.

Roosevelt zagovarja trebljenje v stranki

Barnersville, Ga., 13. avg. — Predsednik Roosevelt je v svojem tukajšnjem govoru izjavil, da je dobil mandat od ljudstva za izvajanje socialnih in ekonomskih reform. Da izvede nalogo, potrebuje kongres, ki bo podpiral njegov program. Volilcem je priporočal, naj pošljejo v senat federalnega distriktnega pravdnika Lawrenca Campa, senator Walter F. George pa mora iti v pokoj, ker je nazadnjak. Governerja Talmadga, ki je tudi kandidiral za zveznega senatorja, je Roosevelt imenoval demagoga.

Vatikansko stališče o persekuciji židov

Vatikansko mesto, 13. avg.— L'Osservatore Romano, glasilo Vatikana, zanika, da je bila nedavna obsodba papeža Pija nacijske in fašistične rasne doktrine propaganda v prilog mednarodnemu židovstvu. Glasilo piše, da mora židovstvo pričakovati svarilo s strani Vatikana v vseh slučajih, ko izraža egoizem in dominacijo. V nasprotnem slučaju, ako je židovstvo persekutirano, bo dobilo najboljšega zagovornika v Vatikanu.

Veliki viharji na angleških otokih

London, 13. avg. — Siloviti viharji so včeraj zajeli angleške otoke in povzročili škodo, ki znaša čez osem milijonov dolarjev. V nekaterih krajih Yorkshira in Norfolka je padlo dva čevlja snega, v drugih pa je padala debela toča. Poplave, ki so sledile viharju, so podrle več mostov in hiš. Tri osebe so izgubile življenje in veliko število je bilo ranjenih.

Zlata nedolžnost

Mali Peterček je bil ves dan priden, zvečer sme torej z očetom in mamico na koncert. Neki slavni čelist igra solo—vse zavzeto posluša, tedaj pa pretrga tišino jasni, drobni Peterčkov "Mama, ko bo stric omaro prežagal, bomo šli pa domov, kaj ne?"

Agitirajte za Prosveto!

Najvišji jez na svetu gradi zvezna vlada na reki Verde v Arizoni. Služil bo za namakanje. Na sliki je videti ena od desetih sličnih sekcij.

Evropa izgublja na terenu

Delavnica sveta je bila nekoč Evropa. Anglija je bila prva industrijska dežela. Iz stare zemljine je blago stoletja odtekalo po vsem svetu in pospeševalo gospodarstvo v njej. V tem razvoju se pa že desetletja pojavlja izpremembа. Nekaj številk to pokaže.

Delež Evrope v svetovni produkciji je znašal leta 1860 brez Rusije 75 odstotkov. Od takrat pa silijo v ospredje bolj in bolj druge zemljine. Leta 1913 je znašal ta delež Evrope le še 53 odstotkov. Nato je prišla svetovna vojna, ki je gospodarskim interesom Evrope v svetovnem gospodarstvu mnogo škodovala ter zbudila industrializacijo izvenevropskih dežel. Evropski delež v svetovni produkciji je nazadoval v letih 1914 do 1918 zelo, pa je potem do 1920 zopet napredoval do 44 odstotkov. Kljub konsolidaciji evropskega gospodarstva v povojni dobi, so pa druge dežele in zemljine stalno bolj silile v ospredje, tako da je delež Evrope v svetovni produkciji nazadoval do 1936 na 40 odstotkov.

Gre torej za razvoj, ki je navidez nepremagljiv, in vendar ni tako. Evropa se mora namreč zavedati svoje vloge v svetovnem gospodarstvu ter skušati vse nevarne točke v mejah mirne zemljine po zmožnosti odstraniti. Poučen je delež posameznih dežel na produkcijski sili sveta. Anglija je 1860 producirala še 37 odstotkov, Združene države 22, Francija 16, Nemčija 15. Anglija pa je nazadovala od 1860 do 1910 od 37 na 15 odstotkov. Nemčija se je mogočno okrepila in je dvakrat prekašala Francijo, pa tudi Anglijo je prekoračila v svetovni produkciji. Ta premaknitev razmerja v oskrbovanju sveta z blagom je bila deloma vzrok svetovni vojni, ali vsaj napetosti so izhajale od tod.

Korist od nazadovanja Evrope v svetovni produkciji industrijskega blaga sta imeli Japonska in predvsem Amerika, oziroma Združene države. Amerika je dosegla 1920 že 50 odstotkov produkcije, pa je kasneje nazadovala na 28 odstotkov spomladi 1938. Anglija je prvotno pridobila v produkciji, doživela pa je pozneje do 1937 padec na 10 odstotkov. Nemčija je imela 1913 15.50 odstotkov produkcije in je med vojno in še pozneje večkrat nazadovala ter je končno 1938 spomladi opravljala 13 odstotkov produkcije. E d i n o Nemčija kot stara industrijska država si je zopet nekoliko opomogla. Delež Čehoslovaške je znašal pred vojno 2 odstotka, v letu 1937 pa 1.5 odstotka. Ta država se mora torej tudi pobrigati, da doseže staro višino.

Svetovnopolitične in svetovnogospodarske napetosti so trenutno precej velike. V marsičem so podobne razmeram tik pred vojno. Upajmo, da nas ne zapeljejo zopet v vojno, zakaj evropsko gospodarstvo bi prišlo ob krvavem prelivanju krvi morda za vedno v propast in bi ne moglo ohraniti niti današnjega položaja. Življenjski standard bi nazadoval dalje in dve do tri generacije bi morale prenašati breme. Evropske države se morajo sporazumeti in svoje notranje razmere lepo urediti. Tukaj ne bo mogla Evropa s svojim ogromnim delom nikdar propasti, marveč bo zaradi velike potrebe v vseh panogah gospodarstva dosegla ugoden položaj, kakršnega si more le želeti. Upajmo, da se to zgodi!—Del. Pol.

Vesti iz Jugoslavije

Vročina v Dalmaciji

Split, 31. julija. — Silna vročina, ki je zadnje dni zavladala menda po vsej Jugoslaviji in v nekaterih drugih evropskih državah, gotovo doseza v naši državi svoj višek v Primorju. Posebno zadnje tri dni je imela Dalmacija pravcato tropsko vročino. Včeraj in danes sta bila najbolj vroča dneva v letu. Včeraj je dosegla vročina v senci 37.3, a na solncu 55.2 stopinje Celzija (130° F).

Kolesar povozil poslanca

Dne 30. jul. popoldne se je pripetila v Ljubljani na oglu Aleksandrove in Meljske ceste nezgoda, katere žrtev je postal poslanec Pevec Rudolf iz Ormoža. Ko je Pevec nameraval prekoračiti cesto, mu je privozil nasproti sodarski mojster S. E. in poslanca podrl na tla, da mu je odletel klobuk daleč na cesto. Kolesar in povoženi poslanec sta se po posredovanju službujočega stražnika pobotala kar na licu mesta.

Izgnana družina v Philadelphiji, ki piketira pred uradom gospodarja, ki jo je izgnal.

Vesela pisarija

France Feržou

— Veste, to ni prava maserka, ta je samo za silo. V sezoni bo prišla iz Beograda prava, Rusinja je in je še jako dobro ohranjena, masakrira pa tako, da je vedno oddana. Gospe sploh ne pridejo na vrsto v sezoni. No, Gregor je samo odmahnil z desnico.

Tako je poteklo enaindvajset dni, prestanih v mukah in težavah.

Kaj zdaj Gregorju mar dež, mraz, megla in tisti prokleti oblaki nad Gočem? Že sveti se domači krov in Šiška se beli naproti . . .

Ko je nekaj dni potem sedel na svojem domu, odgovarjal previdno in res modernostrateško na mnogobrojna zelo navzkrižna vprašanja, je vedno poudarjal:

— Le enega ne razumem: zakaj so človeku tako strašno zavistni?! Jaz pa bi jim privoščil, o, in še kako, tem hudičem! Ne enaindvajset, nego dvainštirideset dni vsakemu, in tebi tudi Nace, in tebi, Pepe, in poslancu za protekcijo!

KRIVDE IN PRAVICE

I.

Otroci so veselje in pa nadloga. Če jih ni, je pusto in prazno življenje; brez svrhe in cilja. Če pa so, so skrbi, težave in ponajvečkrat jeza. Tako razmišljam; kar nenadoma pa:

— Štrbunk! —

— Kaj pa je? —

— Ježeš, Vladka je padla! —

— Kdo je? Kaj je? —

— I, Vladka, naša Vladka je padla! —

— Ali je res? Kako pa je to? —

— Glej ga no, dedca, kako izprašuje!? Skakala je menda, pa je padla. —

In gleda po tleh po mostovžu in pobere malo žico, pa reče:

— Tu je nekaj kakor drat; sicer jo pa vprašaj sam! —

Pokličem jo k sebi:

— Zakaj si padla? Kako si padla? —

— Papa, saj nisem! —

— Zdaj boš pa še lagala! —

— Nisem, pa nisem, ne! — In briše komolce in kolena.

— Zakaj pa tajiš? Po pravici povej; lagati je greh! —

— Pa če res nisem padla! —

Otrok je rdeč v lica; početna sramežljivost prehaja v trmo. Žena se vmeša:

— Morda pa res ni padla; najbrže se nam je samo tako zdelo. —

— Kaj zdelo?! Saj vidiš na kolenih in komolcih! Padla je! Povsod se pozna; Vlada je padla. Vlada je padla, pa mir besedi! —

Vzamem klobuk iz sobe in hitim na ulico na zrak, da se zaradi take malenkosti ne bi razburjal.

— Vlada je res padla; kaznuj jo zato, ker laže!

Na mostovžu srečam človeka, katerega že tri dni opazujem pred vrati na ulici. Nosi rjav havelok, obnošen polcilinder, črna očala in debelo palico.

— Vi ste torej!? — pravi pomembno; jaz pa nimam časa zanj in hitim mimo po stopnicah in v drevored.

Čez dva dni dobim povabilo, naj se zglasim na policiji. Iz radovednosti stopim gor že drugi dan.

— Vi ste raznašali neresnične vesti, da je vlada padla! A? —

— Jaz? Za sveto božjo voljo?! —

— Da, vi! Torej ne priznate? —

— Kako naj priznam, če mi kaj takega nikoli niti na um ni hodilo!? —

— Bolje bi bilo, da priznate, da skesano priznate! Tako pa moram strogo po zakonu! —

Pozvoni. Vstopi sluga. Naroči neko ime, ki naj pride.

Čakam. Gledam začuđeno, kaj vse to pomenja. Iščem razlage. Vse zastonj!

Nekaj trenutkov nato vstopi tisti gospod v rjavem haveloku, s polcilindrom v roki in črnimi očali ter se službujočemu komisarju globoko klanja.

— Poznam. Tri dni sem bil v službi pod njegovim stanovanjem, ker smo prejeli zaupno poročilo, da je politično jako nevaren človek. Kar začujem tretji dan neki ropot in hitim pred vrata. Ta gospod pa vpije na ves glas, da je daleč odmevalo: — Vlada je padla, vlada je padla; — zakaj tega ne priznajo, kaznujte jih! —

— Ali ste čuli? — vpraša prijazno komisar mene in pomembno kima z glavo. — Da ste priznali, bi bilo cenejše! Tako pa plačajte 500 din globe zaradi razširjanja lažnivih vesti! Pa kolkovino seveda! Drugič bolj pazite, če ne, bo več! —

— Toda, gospod komisar! —

— Ni pritožbe! Plačajte ali pa v zapor! —

— Toda, gospod komisar, jaz o vsej stvari ničesar ne vem! —

— Službeni organ vas je zalotil na samem dejanju — mož v haveloku se vzravna in se za tretjino poveča — in je to, kar ste sami slišali, tukaj pod službeno prisego izpovedal. Jasno in precizno in vpričo vas. Proti temu ni leka! Zbogom! —

Kaj mi je preostalo? Plačal sem. Da, da, z otroki so skrbi, težave in ponajvečkrat jeza!

II.

Občinski sluga Koruza je vesten in poslušen služabnik. Župana posluša in uboga bolj kakor boga, žene se boji; drugače pa je hraber in pogumen, kakor se bivšemu bojevniku spodobi. Samo eno napako ima, prinešeno iz svetovne vojne; zaradi nervoze trepalnic neprestano pomežikuje. Tudi takrat, kadar to nikakor ni na mestu. Hudobni ljudje so mu zato dali domače ime Pomežkin.

Občina je razsežna in ima več fara. Njega pošiljajo ob nedeljah v najoddaljenejšo k Sv. Ožboltu, da tam opravi uradne oklice in dostavi, kar ukažejo oče župan.

Eno zadnjih nedelj stoji že navsezgodaj pod farovškim kapom pri Sv. Ožboltu na velikem zaboju, briše znoj in pomežikuje. Čaka, da mine maša in da se usujejo pobožni občani iz cerkve.

Prvi se pripode paglavci in poravnajo s pestmi in brcami neke račune, započete v cerkvi. Skoro za njimi letoviščar Zobač, hud in nestrpen politik, preužitkar štirih korit. Sluga Koruza ga spoštljivo pozdravi, Zobač le malo in zelo hladno privzdigne roko, kajti je Pomežkin služil že pod prejšnjim režimom in Zobač takih kar ne more.

— Boste pa gotovo kaj prav nespametnega klicali; nemara, da je vlada padla?!

Koruza pomežikne na obe očesi, kakor bi ustrelil.

— Kaj, ali ga vidite, ljudje krščanski?! —

Zobač se razljuti, Koruza pomežikuje. Pride občinski odbornik Janez s Telebanovega griča.

— Ali ga slišite, kaj vpije, — kriči ves zaripel v obraz Zobač — da bo vlada padla! —

— Vidim, vidim; pa še kako vidim, — pravi občinski mož Janez.

— To je nezaslišano! — tuli Zobač, kajti on je odgovoren pri vodstvu stranke za zadržanje tega dela občine. — In takega gada redite na svojih prsih! Plačujete ga s svojimi žulji! Če ga vi ne naženete, ga pa jaz prijavim višji gosposki! —

Ljudje so se strnili v gručo okrog vogala. Koruzi bi bila res slaba predla, da ni zmagala radovednost pri večini. Večina pa je iz tistih, ki bi radi slišali, kdaj dobe denar za gramoz, če bo kaj podpore za točo in gosenice, če bo kaj brezplačne koruze, če bo kaj zaslužka pri občinskih potih, kdaj bodo začeli graditi obetane vodnjake, če bo letos premovanje živine, če bo, če in kdaj itd. Zato ustavijo godrnjanje in potolažijo Zobača. Morda bo Koruza kaj takega oznanil in mu dajo besedo.

Koruza nervozno razgrinja papirje in oznanja: Prvič strog pasji kontumac za trideset dni, drugič: zaradi tifusa se zapirajo vsi vodnjaki v treh vaseh, tretjič: deset dni tlake na vseh občinskih potih, četrtič: kje in kdaj bodo javne dražbe radi neplačanih davkov, petič —

(Dalje prihodnjič.)

Dve črni mački

Skozi predmestno četrt v Hollywoodu je rahlo brnel avtomobil. V njem sta sedela dva moža, očividno filmska zvezdnika, namenjena v eno izmed najlepših hollywoodskih vil.

Tedajci je šinila čez cesto črna mačka.

"Prekleto!" je zaklel Bill, ki je sedel pri krmilu. "Črna mačka! Bob, ali ni boljše, da se vrneva?"

"Budalost!" je odvrnil Bob. "Ponoči so pač vse mačke črne." Toda že v naslednjem trenutku je grdo zaklel, kajti čez cesto je šinila še druga črna mačka, kateri bi kolo kmalu odsekalo rep.

"Imela bova dvojno smolo!" je dejal Bill, ki je bil nekoliko babjeveren. Toda Bob se ni oziral na njegove besede. Okrenil je avto v temno ulico, obdano od visokih zidov. Tam sta bila na cilju. Stopila sta iz limuzine ter se napotila peš naprej.

Sredi divnega vrta je stala vila La Rahne, plesalke svetovnega slovesa. B in B, kakor so imenovali nočna gosta v ameriškem podzemlju, sta stopicala s podplati iz paragume tiho dalje. Nikogar ni bilo daleč naokoli! Samo mesec je svetil po cestah in vrtovih ter srebril hiše. Bila je naravnost vabljiva noč. Ko sta dospela na drugo stran, sta v trenutku obstala in se stisnila k visokim drevesom. Nato sta splezala po visokem zidu, se povzpela na balkon in trenutek pozneje sta oprezovala žrtev skozi tenko zaveso iz benečke svile.

V spalnici La Rahne so gorele vse sveče. Pred velikim stenskim zrcalom se je fantastično pozibavalo plesalkino telo in vabilo k sebi. Bila je lepa, zapeljiva ženska! Tako mikavna je morala biti nekoč hči kralja Ptolomeja, ki je s svojimi čari omamila in uničila vojskovodjo Antonija . . .

"Tri!" je z odsekanim glasom izrekel Bob. Zavesa se je v trenutku razdelila na dvoje in plesalka je videla pred seboj samo dve cevi samokresov, ki sta bili naravnani proti njeni postavi. Spreletelo jo je nekaj hladnega, toda že se je zaslišalo svarilo:

"Če daste glas od sebe, ste izgubljeni!"

"Življenje! Prosim pustite mi življenje!" je dahnila plesalka v smrtnem strahu.

"Obdržali boste vse, kar imate—življenje, denar in nakit!" je pomiril prestrašeno žensko Bob. Bil je vajen nežnega občevanja z ženskami in je pristavil:

"Pokorite se brez odpora najinim ukazom, pa bo vse dobro!"

Razbojnika sta zavila La Rahne v kožuhovino ter sta jo odnesla kakor krhek porcelan po stopnicah proti izhodu. Spodaj so se odprla vrata. La Rahne je hotela odpreti usta, da bi nekaj zinila, toda Bill ji je zažugal, naj molči. Pomolil ji je pod nos cev svoje pištole, kar je popolnoma zadostovalo. Bandita sta odnesla La Rahno v limuzino, zaloputnila vrata in oddrdrala po tesnih ulicah skozi mesečno noč.

La Rahne je molčala. Kaj je tudi hotela drugega. Saj ni ostalo od nje nič razen kupčka sex appeala. Samo iz njenih črnih oči so sršele strelice na ugrabitelje. A kaj si je mogla pomagati! Naposled se je voz ustavil pred staro hišo. Vrata so se odprla. La Rahne je zopet začutila jekleno cev na svoje vratu — in je molčala ko grob. Povedli so jo po škripajočih lesenih stopnicah in jo porinili v sobo. Zdaj je bila v oblasti ugrabiteljev! V filmu bi bilo to, kar je doživela nedvomno interesantno, toda v življenju je bilo docela drugače. K sreči je našla na mizi cigarete. Prižgala je eno, potem drugo. Začutila je, da je v njih opij. Kljub temu je kadila. Bila je pač obupana in je premišljevala svoj položaj. Kaj so prav za prav hoteli od nje?

B in B pa sta med tem sedela v kleti in sta sestavljala pogoje za izpustitev La Rahne na svobodo. Zahtevala sta od družbe, ki je angažirala plesalko za film iz življenja Kleopatre, sto tisoč dolarjev odkupnine. O, bandita sta bila prepredena! Odvedla sta La Rahno v najvažnejšem času, ko je filmska produkcija dospela z delom za film do vrhunca. Na vrsti so bili množestveni prizori, ko prihiti Kleopatra v Aleksandrijo. Štiri tisoč komparzov peš, cela vojska jezdecev na kamelah, vse je bilo na nogah, da bi sprejelo vladarico Egipta na konjih, kamelah in slonih. Vsak dan snemanja je veljal družbo ogromno denarja. In če ne bi bilo kraljice, da bi jo mogli snemati, niso mogli nikamor. Ne jezdeci ne pešci niso imeli posla. Cezar pa je lahko mirno odšel v kantino, da si ugasi žejo ali kako drugače poišče utehe silnemu dolgočasju. Niti Mac Dussel, mož tisočih domislekov, se ni tako kmalu znašel v tem položaju, čeprav se je prijel za glavo, ko so mu povedali, da je glavna igralka izginila iz stanovanja.

Toda zadrega MacDussela je trajala samo kratek čas. Že dobro uro potem, ko se je izvedelo, da je La Rahna izginila, so listi objavili vest o izginotju v izvirstni obliki:

"Ponesrečeno ugrabljenje Kleopatre! Razbojniki so se skušali polastiti plesalke La Rahne, ki igra vlogo Kleopatre v velikem nastajajočem filmu. Hoteli so s tem gotovo izsiliti visoko vsoto denarja od producentov. Urezali so se! Kajti oseba, ki so jo odvedli iz stanovanja La Rahne, ni bila tista, ki igra vlogo Kleopatre v filmu, marveč dvojnica slovite plesalke. Njih žrtev je znana dubletka Micky Pumpsova. La Rahna pa igra v filmu dalje in prizori so snemani s pomočjo G-menov, ki so dodeljeni La Rahni v osebno varstvo."

Ko sta Bill in Bob čitala to novico, sta se debelo pogledala. Bob je dal list Billu in je zaškripal z zobmi. "Tvoja črna mačka!" je rekel.

Bill se je penil od togote in je dirjal naravnost k lepi jetnici. Pomolil ji je list pod nos in vprašal:

"Ali je to resnica?"

Bila je resnica . . .

"A čemu nama niste tega takoj pojasnili?" je razgrajal Bill in preklinjal kakor konjski hlapec.

"Saj mi vendar niste dovolili črhniti niti besedice," je odgovarjala jetnica. "Žugali ste mi s smrtjo, če odprem usta in rečem samo besedico . . ."

Bill in Bob sta pisano gledala, ko sta Micky Pumpsovo naložila zopet v elegantno limuzino ter jo odpeljala iz hiše. Na robu mesta sta jo na samotnem kraju izpustila ne da bi ji želela srečno pot. Jetnica je ustavila prvi avto, ki je dirjal proti mestu in prosila, naj jo vzame s seboj, kar se je zgodilo.

La Rahne so sprejeli v filmskem ateljeju z velikim halojem.

Čez eno uro so listi objavili novo vest:

"La Rahna na svobodi! MacDussel je prevaril ugrabitelje! Ugrabljena La Rahna je bila prava La Rahna in ne njena dvojnica Micky Pumpsova. Ves Hollywood se smeje . . ."

Bill je pomolil nememu Bobu najnovejšo izdajo preko mize in Bob je zapihal kakor tiger:

"Prekleto bodi! To je bila tvoja mačka!"

B in B sta po tem dogodku vzela svoji pištoli in streljala celih štirinajst dni vse črne mačke po Hollywoodu. Šele potem sta obnovila svojo ugrabiteljsko obrt . . .

Delavska vlada dela

Z otoka Nove Zelandije

Nova Zelandija je velik otok v Tihem oceanu prav blizu Avstralije. Na socialno naprednost tega angleškega dominiona smo že večkrat opozarjali tudi v našem listu. Na tem otoku so si angleški naseljenci uredili državno upravo, ki bi lahko bila zgled drugim in angleški imperij jim prepušča popolno samoupravo. V deželi prebiva v notranjosti poleg priseljencev še nekaj Mavrov.

Priseljenci so bili večinoma delavci. Po angleškem zgledu so ustanovili delavsko stranko, ki je 1935 pri volitvah zmagala in vzela državne vajeti v svoje roke. Koncem tega leta bodo tam zopet volitve. Na čelu vlade je sedaj sodrug Sevidz. Uspeh delovanja delavske vlade je tako velik, da se stranka nadeja, da ohrani večino tudi po novih volitvah.

Delavska vlada je najprej nacionalizirala narodno banko. S tem je bilo omogočeno nadziranje kreditov in izvrševanje gospodarskih načrtov. Najvažnejša je bila določitev cen za poljske pridelke po načrtu, predvsem cene volne in mlečnih pridelkov, ker je tam ovčarstvo najbolj razvito. S tem se je pomagalo farmarjem in kmetom iz strašne krize, ki so jo imeli do takrat. Ustanovili so državno centralo, ki navedene pridelke odkupuje po določenih cenah od pridelovalcev ter jih prodaja v inozemstvo. Ta centrala tudi uvaža sama vse važnejše blago.

Delavska vlada je dalje izvedla potrebno industrijalizacijo zemlje po načrtu ter ustanovila na socialistični bazi celo vrsto nove industrije. Tako je uvedla državni monopol za vso produkcijo jekla in železa, čemur so se odločno upirale meščanske stranke.

Ko je delavska vlada prišla na krmilo, so bili v težki krizi ne samo kmeti, ampak tudi delavci in nameščenci. Socialna politika je bila popolnoma zanemarjena. Vlada je zaradi tega storila vse za gospodarski in socialni podvig. Takoj je mobilizirala mrtvo ležeči denar in pričela s koristnimi javnimi deli: gradbo poti, železnic, letališč za avijone, hiš in celih mest. Do konca 1937 so bila končana v 69 mestih dela, kjer so nastale nove naselbine. Z malo izjemami je skoraj v vsem gospodarstvu uveden tudi štirideseturni delovni teden. Iznova je uvedeno obvezno razsojanje v delavskih sporih. Sodišča določajo tudi minimalne mezde z ozirom na izpremenjene cene. Realna dnevnica je porasla povprečno za 9 odst. In kot protiuslugo za ustanovitev stalnih cen kmetiškim pride[...] vlada zahteva od kmetov, [...] obenem znatno izboljša po[...] kmetiških delavcev. Vse d[...] ve socialnega zavarovanj[...] znatno zvišane. Sedaj dela[...] uvedbi splošnega ljudskega [...] alnega zavarovanja, kar se [...] smatrati kot največji uspeh [...] letnega vladanja. S ponoso[...] javlja vlada, da večjo pol[...] vseh državnih dohodkov iz [...] ščin porablja v socialne nam[...]

Vlada pridobiva s tem v[...] večji vpliv na vse gospodar[...] kar sili kapitalistične naspr[...] ke, da delajo vladi težkoče. [...] lavska vlada pa odgovarja, [...] povsem demokratična ter [...] stremi ne le po politični, a[...] tudi po gospodarski in so[...] demokraciji. Zato se bodo [...] volitve izvršile ob popolni [...] bodi in hočejo se preprečiti [...] vsa vznemirjanja, ki so obi[...] pri volitvah drugod. Reso[...] kongresa stranke obsojajo [...] semitizem in fašizem. Str[...] obsoja Chamberlainovo n[...] rodno politiko ter se odloč[...] vzema za politiko kolektivne [...] nosti. Predstavnik vlade [...] skupščini Društva narodov [...] jal špansko in abesinsko po[...] angleške vlade.

Niti v enem angleškem do[...] onu ni takega prijateljstva [...] priseljenci in prvotnimi prebi[...] ci kakor v Novi Zelandiji [...] vlado delavske stranke. [...] je razglasila načelo popolne [...] kopravnosti belih in črnih, [...] tudi praktično izvaja. Z[...] tega je zavladala popolna [...] med belimi delavci in M[...] Podporo ob nezaposlenosti [...] vajo enako beli kakor črni. [...] novanja se grade tudi za M[...] prav tako kakor za bele. [...] Na kongresu stranke so bili [...] maverski delegati, ki so se v [...] nu vsega črnega prebivalstv[...] hvalili za velike zasluge del[...] vladi z ozirom na načelo e[...] pravnosti. Pri volitvah sm[...] lavska stranka sigurno rač[...] na pomoč Mavrov.

Kljub tem uspehom ve[...] položaj vlade pri volitvah n[...] lahek. Ti uspehi so namreč [...] besnili kapitalistične naspr[...] ke, ki so v tej državi gospo[...] od osnovanja države. Ti i[...] ščajo politično demokracijo [...] zlasti je močan njih tisk. [...] kapitalističnemu tisku je p[...] lavski tisk slaboten. Kap[...] stični tisk ali zamolčuje a[...] namenoma netočno poroča o [...] vorih delavskih zastopniko[...] delu vlade. Prisiljena je z[...] tega, da se poslužuje držav[...] radija ter da organizira po[...] in mnoga ljudska zborov[...] Izid volitev v Novi Zelandi[...] pričakuje z velikim zanima[...] v vseh britskih dominionih. [...] je namreč v ogromni zvezi e[...] država, ki ima delavsko v[...] Njeni uspehi so pa obenem [...] na pobuda za pridobitev vel[...] centru cesarstva, v Angliji [...]

—Po Del. P[...]

Pogled iz zraka na napravo za dviganje ladij v prekopu pri jezu Bonneville, Wash. Prekop je dolg 200 milj in veže Vancouver, Britska Kolumbia, z Dallesom, Ore., in gre skozi velika gorovja.

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 11. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveta [...] prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine k eni [...] nini. List Prosveta stane za vse enako, za člane ali nečlane $6.00 [...] eno letno naročnino. Ker pa člani že plačajo pri asesmentu $1.20 [...] tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni vzroka, reči, [...] je list predrag za člane S.N.P.J. List Prosveta je vaša lastnina [...] gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan. Ce[...] listu Prosveta je:

Za Združ. države in Kanado	$6.00	Za Cicero in Chicago je	$7.[...]
1 tednik in	4.00	1 tednik in	4.[...]
2 tednika in	3.60	2 tednika in	3.[...]
3 tednike in	2.40	3 tednike in	2.[...]
4 tednike in	1.20	4 tednike in	1.[...]
5 tednikov in	ništ	5 tednikov in	1.[...]

Za Evropo je $9.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pismu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

Pojasnilo:—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti [...] SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj [...] tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skup[...] naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu listo[...] in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne st[...] tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročniku.

PROSVETA, SNPJ, 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto $.....

1) Ime..... Čl. društva št.....

Naslov .....

Ustavite tednik in za pripišite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

2)..... Čl. društva št.....

3)..... Čl. društva št.....

4)..... Čl. društva št.....

5)..... Čl. društva št.....

Mesto ..... Država .....

Nov naročnik..... Star naročnik.....